EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 19.11.2019.
COM(2019) 597 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

attiecībā uz to, kā darbojas Regula (ES) Nr. 912/2014 par finansiālo atbildību, kura saistīta ar ieguldītāja un valsts strīdu izšķiršanu saskaņā ar starptautiskiem nolīgumiem, kuros Eiropas Savienība ir puse

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

attiecībā uz to, kā darbojas Regula (ES) Nr. 912/2014 par finansiālo atbildību, kura saistīta ar ieguldītāja un valsts strīdu izšķiršanu saskaņā ar starptautiskiem nolīgumiem, kuros Eiropas Savienība ir puse

1. Ievads

Eiropas Parlaments un Padome 2014. gada 23. jūlijā pieņēma Regulu (ES) Nr. 912/2014, ar ko izveido sistēmu tādas finansiālās atbildības noregulējumam, kura saistīta ar ieguldītāja un valsts strīdu izšķiršanas šķīrējtiesām, kas izveidotas ar starptautiskiem nolīgumiem, kuros Eiropas Savienība ir puse ("Finansiālās atbildības regula" jeb "FAR"). FAR juridiskais pamats ir LESD 207. pants par kopējo tirdzniecības politiku, kuras sastāvdaļa ir ārvalstu tiešie ieguldījumi.

Komisija ir Savienības iestāde, kas atbild par Finansiālās atbildības regulas administrēšanu. Komisijas atbildīgais dienests ir Tirdzniecības ģenerāldirektorāts; Juridiskais dienests atbild par Savienības pārstāvēšanu strīdu izšķiršanas procesā un iespējamos turpmākos tiesvedības posmos.

Finansiālās atbildības regulā ir izklāstīti kritēriji atbildētāja statusa noteikšanai un finansiālās atbildības sadalīšanai starp Savienību un dalībvalstīm attiecībā uz attieksmi, kuras rezultātā papildus ieguldītāja un valsts strīdu izšķiršanas procesam var tikt piespriesta naudas kompensācija.

Parasti finansiālo atbildību attiecina uz to vienību, kas ir atbildīga par attieksmi, kuras dēļ piespriež kompensāciju. Tas nozīmē, ka Savienība uzņemas finansiālo atbildību, ja attiecīgo attieksmi ir pieļāvusi kāda Savienības iestāde vai struktūra, savukārt dalībvalstis uzņemas finansiālo atbildību, ja attiecīgo attieksmi ir pieļāvusi dalībvalsts. Tomēr, ja dalībvalstis rīkojas tā, kā tas prasīts ES tiesību aktos, piemēram, transponējot ES direktīvu, Savienība uzņemas finansiālo atbildību, ciktāl attiecīgā attieksme ir prasīta ES tiesību aktos.

Attiecībā uz atbildētāja statusu noteikums ir tāds, ka parasti puse, kas uzņemas finansiālo atbildību, ir arī atbildētāja strīdā. Tomēr ir īpaši apstākļi, kuros Savienība rīkojas kā atbildētāja pat tad, ja finansiālo atbildību uzņemas dalībvalstis. Tā ir, piemēram, gadījumā, ja dalībvalsts atzīst par labāku to, ka Savienība rīkojas kā atbildētāja (piemēram, ņemot vērā strīdā nepieciešamās īpašās zināšanas un pieredzi); lieta attiecas arī uz dalībvalsts pieļautu attieksmi un šāda attieksme ir prasīta ES tiesību aktos; līdzīgai attieksmei piemēro PTO strīdu izšķiršanas procesu un tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu saskaņotu argumentāciju.

Finansiālās atbildības regulā ir izklāstīti noteikumi, kuru mērķis ir nodrošināt, lai tad, ja Savienība rīkojas kā atbildētāja lietās, kas saistītas ar dalībvalsts pieļautu attieksmi, attiecīgā dalībvalsts un Savienība cieši sadarbojas strīda izšķiršanas procesā atbilstīgi lojālas sadarbības principam, kas noteikts Līguma par Eiropas Savienību 4. panta 3. punktā. Tas ietver attiecīgās dalībvalsts interešu aizstāvību un aizsardzību, savlaicīgu apmaiņu ar informāciju un attiecīgiem dokumentiem, regulāras konsultācijas un dalību delegācijā saistībā ar procesu.

Finansiālās atbildības regulā ir izklāstītas arī procedūras, saskaņā ar kurām dalībvalstis un Komisija vienojas par tiesāšanās izmaksu un piespriesto naudas kompensāciju maksāšanu, lai nodrošinātu, ka ES līdzekļi pat īslaicīgi netiek nepamatoti apgrūtināti. Jo īpaši Komisijai un attiecīgajai dalībvalstij ir jāvienojas par izdevumu periodisku maksāšanu un jebkādas

kompensācijas samaksu. Ja attiecīgā dalībvalsts nepiekrīt uzņemties finansiālu atbildību, Komisija var pieprasīt minētajai dalībvalstij iemaksāt Savienības budžetā attiecīgās summas kopā ar piemērojamajiem procentiem.

Visbeidzot, FAR ir noteiktas izlīguma panākšanas procedūras un prasības lietās, kurās izlīgums ir Savienības interesēs. Lietās, kuras attiecas vienīgi uz Savienības finansiālo atbildību, lēmumu par izlīgumu pieņem Komisija. Ja lieta attiecas arī uz attieksmi, kuru pieļāvusi dalībvalsts, izlīguma panākšanai vai nu ir nepieciešama dalībvalsts piekrišana, vai lēmumu par izlīgumu var pieņemt Komisija, ja šādam izlīgumam nav nekādas ietekmes uz attiecīgās dalībvalsts finansēm vai budžetu.

Dažādos strīda posmos Finansiālās atbildības regula uzliek Komisijai informācijas sniegšanas pienākumu attiecībā pret Eiropas Parlamentu un Padomi, piemēram, ja tā no prasītāja saņem pieprasījumu sākt apspriešanos vai paziņojumu par nolūku sākt strīda izšķiršanas procesu.

2. Pašreizējā Finansiālās atbildības regulas piemērošanas joma

Finansiālās atbildības regulu piemēro ieguldītāja un valsts strīdu izšķiršanas procesos, ko veic saskaņā ar nolīgumiem, kuru puse ir Savienība. Pašlaik, iekam nav ratificēti un stājušies spēkā nolīgumi, kuros iekļauts ieguldītāja un valsts strīdu izšķiršanas mehānisms, piemēram, divpusējie nolīgumi ar Kanādu (*CETA*), Singapūru un Vjetnamu, FAR faktiski tiek piemērota vienīgi ieguldītāja un valsts strīdu izšķiršanas lietām, kas ierosinātas pret ES saskaņā ar Enerģētikas hartas nolīgumu (EHN). Savienība ir EHN līgumslēdzēja puse kopš tā ratificēšanas 1998. gadā.

3. Lietas, kas ierosinātas pret Savienību saskaņā ar Enerģētikas hartas nolīgumu

Līdz šim saskaņā ar Enerģētikas hartas nolīgumu ir ierosināts viens ieguldījumu strīdu izšķiršanas process pret Savienību. Turklāt saskaņā ar EHN 26. pantu Savienība ir saņēmusi dažus pieprasījumus sākt apspriešanos, taču pagaidām tie nav nonākuši līdz oficiālai tiesvedībai. Visi šie procesi ir sīkāk aprakstīti turpmāk.

a. *Prosisa* un *Risteel Corporation* prasījumi, kas saistīti ar Spānijas atbalsta shēmu atjaunojamajiem energoresursiem (2015. gads)

Komisija 2015. gadā saskaņā ar EHN 26. pantu saņēma divus pieprasījumus sākt apspriešanos, proti, no Šveices uzņēmuma *Prosisa AG* un Nīderlandes uzņēmuma *Risteel Corporation BV*. 2015. gada 7. oktobrī Komisija saskaņā ar Finansiālās atbildības regulas 4. un 7. pantu informēja Eiropas Parlamentu un Padomi.

Abi uzņēmumi bija veikuši ieguldījumus fotoelementu un vēja enerģijas nozarē un atjaunojamo energoresursu enerģijas ražošanā no biomasas Spānijas teritorijā, un to prasījumi bija saistīti ar Spānijas lēmumu veikt grozījumus atjaunojamo energoresursu enerģijas atbalsta shēmā. Vienlaikus uzņēmumi ir vērsušies pret Spāniju. Būtībā tie apgalvo, ka Komisija ir pārkāpusi EHN 10. pantā noteikto vienlīdzīgas un taisnīgas attieksmes principu, vēršoties šķīrējtiesās, kas izveidotas saskaņā ar EHN, un apgalvojot, ka EHN netiek piemērots attiecībām starp vienu ES dalībvalsti un ieguldītāju no citas ES dalībvalsts.

Apspriešanās starp ieguldītājiem un Komisiju saskaņā ar EHN 26. panta 1. punktu notika 2015. gada 1. decembrī. Komisija precizēja, ka, pēc tās domām, nav atbilstoša juridiskā pamata, kas ļautu uzņēmumiem turpināt strīdu pret Savienību.

Uzņēmumi neturpināja uzturēt prasījumus pret ES.

b. *Nord Stream 2* prasījumi, kas saistīti ar grozījumiem Gāzes direktīvā (2019. gads)

Nord Stream 2AG, kas ir Šveicē dibināts *Gazprom* meitasuzņēmums, 2019. gada 12. aprīlī iesniedza vēstuli Komisijai, lūdzot skaidrojumu par atkāpes režīma piemērošanu, kas paredzēts 2019. gada 17. aprīļa Direktīvā (ES) 2019/692, ar ko groza Gāzes direktīvu 2009/73/EK ("Gāzes direktīvas grozījumu direktīva")[1]. Vēstulē *Nord Stream 2* norādīja Komisijai arī uz iespējamu EHN pārkāpumu un lūdza, lai ES mēģinātu panākt mierizlīgumu saskaņā ar EHN 26. panta 1. punktu. 2019. gada 13. maijā Eiropas Parlaments un Padome saskaņā ar Finansiālās atbildības regulas 4. pantu tika informēti par šīm norisēm.

Nord Stream 2 AG apgalvo, ka tam ir piešķiramas tiesības uz grozītajā Gāzes direktīvā paredzēto atkāpi no noteikumiem par nošķiršanu, trešo personu piekļuvi un tarifu noteikumiem, kas piemērojami saskaņā ar Gāzes direktīvu, jo šāda atkāpe ļautu minētajam uzņēmumam atgūt veiktos ieguldījumus un tādējādi tiktu ievērota tā tiesiskā paļāvība. Uzņēmums apgalvo, ka tad, ja tam netiks piešķirtas tiesības uz atkāpi, kas paredzēta Grozījumu direktīvā, un ja netiks veikti citi pasākumi, lai uzņēmums būtu līdzvērtīgā pozīcijā, to varēs pielīdzināt EHN, jo īpaši EHN 10. un 13. pantā, noteikto ES saistību pārkāpumam. *Nord Stream 2 AG* apgalvo arī, ka saskaņā ar EHN tas atzīstams par līgumslēdzējas puses ieguldītāju, jo ir uzņēmums, kura galvenā mītne un liela daļa uzņēmējdarbības atrodas Cūgā, Šveicē.

Komisijas un *Nord Stream 2 AG* apspriešanās notika 2019. gada 25. jūnijā. Eiropas Komisija nav paudusi nostāju par to, vai uzskata, ka *Nord Stream 2* ir pamats celt prasību saskaņā ar EHN, iekam ieguldītājs nav iesniedzis konkrētus pierādījumus par tā darījumdarbību Šveicē. Tā ir arī informējusi ieguldītāju, ka uzskata Direktīvu (ES) 2019/692 par nediskriminējošu un atbilstošu EHN noteiktajām ES starptautiskajām saistībām. Atbildot uz jautājumu, vai *Nord Stream 2* varētu tikt piešķirtas tiesības uz atkāpi, Komisija atgādināja Gāzes direktīvas grozījumu direktīvas noteikumus, proti, ka attiecīgās dalībvalstu iestādes lems par atkāpju piešķiršanu, pamatojoties uz valsts noteikumiem, ar kuriem transponē direktīvu, un uz individuāliem pieteikumiem.

Starp Komisiju un *Nord Stream 2* 2019. gada 8. jūlijā, 26. jūlijā un 6. augustā notika papildu rakstiska saziņa. *Nord Stream 2* 2019. gada 25. jūlijā iesniedza pieteikumu Vispārējā tiesā par Direktīvas (ES) 2019/692 atcelšanu (lieta T-526/19). *Nord Stream 2* 2019. gada 26. septembrī iesniedza paziņojumu par šķīrējtiesas procesu pret Savienību saskaņā ar EHN 26. panta 2. punkta c) apakšpunktu un 26. panta 4. punkta b) apakšpunktu. Saskaņā ar Finansiālās atbildības regulas 4. pantu Komisija 2019. gada 1. oktobrī informēja Eiropas Parlamentu un Padomi.

Paziņojumā par šķīrējtiesas procesu *Nord Stream 2 AG* apgalvo, ka ar Direktīvu (ES) 2019/692 ("Grozījumu direktīva") un ES rīcību sakarā ar Grozījumu direktīvu tiek pārkāptas EHN, jo īpaši EHN 10. panta 1. un 7. punktā un 13. pantā, noteiktās ES saistības.

[1] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/692 (2019. gada 17. aprīlis), ar ko groza Direktīvu 2009/73/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu, OV L 117, 3.5.2019., 1. lpp.

c. Apvienotās Karalistes ieguldītāju prasījumi AS "PNB Banka" vārdā pret Eiropas Centrālās bankas noteiktajām regulatīvajām prasībām (2019. gads)

Komisija 2019. gada 2. maijā saskaņā ar EHN 26. panta 1. punktu saņēma vēstuli no Krievijas ieguldītājiem (kuriem ir Apvienotās Karalistes valstspiederība) Latvijas bankas AS "PNB Banka" vārdā saistībā ar konkrētiem Eiropas Centrālās bankas (ECB) lēmumiem, ar kuriem bankai tika piemērotas regulatīvās prasības un kuri, kā ir apgalvots, ir ietekmējuši viņu ieguldījumus vēja parkā *Winergy* Latvijā.

Jo īpaši ieguldītāji apgalvo, ka ECB 2019. gada 17. maija lēmuma projekts, ar ko tika noteikti termiņi, kuros AS "PNB Banka" jāatrisina jautājums par iesaistīšanos *Winergy* un jānodrošina atbilstība noteiktiem kapitāla pietiekamības sliekšņiem, izraisīja bankas licences atsaukšanu un lika zaudēt ieguldījumus, ko tie veikuši vēja parkā *Winergy*. Ieguldītāji apgalvo, ka ar savu rīcību Savienība un arī Latvija apdraud viņu turpmākos ieguldījumus vēja parkā *Winergy* un ieguldījumu drošību, pārkāpjot EHN III daļā noteiktās ES saistības.

Eiropas Parlaments un Padome 2019. gada 24. maijā tika informēti par šiem apgalvojumiem.

Komisija 2019. gada 28. jūnijā nosūtīja vēstuli ieguldītājiem, kurā pauda viedokli, ka ieguldītājiem nav pamata vērsties pret ES saskaņā ar EHN, jo ieguldītāji ir ES valstspiederīgie, un ieteica atsaukt prasījumus.

4. Pārredzamība ieguldītāja un valsts strīdu izšķiršanas procesos pret Savienību

Eiropas Komisija ir apņēmusies nodrošināt augstāko pārredzamības līmeni ieguldītāja un valsts strīdu izšķiršanas procesos pret Savienību. Pēdējos gados Komisija ar vairākām iniciatīvām ir radikāli reformējusi Savienības pieeju ieguldījumu strīdu izšķiršanai. Tās ietver pārredzamības noteikumu apspriešanu, pēc kuras 2013. gadā tika pieņemti *UNCITRAL* pārredzamības noteikumi, un šo noteikumu iekļaušanu ieguldījumu tiesu sistēmu noteikumos, kas noteikti ES divpusējos nolīgumos ar Kanādu, Singapūru, Vjetnamu un Meksiku.

Savienība ir iesaistījusies arī sarunās par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par pārredzamību ieguldījumu līgumā paredzētā šķīrējtiesas procesā starp ieguldītāju un valsti ("Maurīcijas konvencija", Ņujorka, 2014. gads), kas ir ANO konvencija, kurā paredzēts piemērot UNCITRAL pārredzamības noteikumus attiecībā uz vairāk nekā 3000 divpusējiem ieguldījumu līgumiem. Komisija bija plānojusi, pamatojoties uz Maurīcijas konvenciju, piemērot *UNCITRAL* pārredzamības noteikumus attiecība uz EHN un 2015. gada janvārī iesniedza priekšlikumu Padomes lēmumam, ar ko pilnvaro parakstīt Maurīcijas konvenciju ES vārdā. Tomēr līdz šim Padome nav piekritusi pieņemt Komisijas priekšlikumu. Tas nozīmē, ka pašreiz pārredzamības noteikumi nav obligāti piemērojami strīdos, uz kuriem attiecas EHN.

Tomēr Komisija ir nākusi klajā ar iniciatīvām, lai nodrošinātu augstāko iespējamo pārredzamības līmeni ieguldītāju prasījumos, par kuriem tā līdz šim ir informēta. ĢD TRADE tīmekļa vietnē tā ir publicējusi jaunāko informāciju, ar ko apmainījušies ieguldītāji un Komisija (https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/dispute-settlement/investment-disputes/). Ja ieguldītāji pieņems lēmumu iesniegt prasījumus šķīrējtiesā, Komisija plāno arī turpmāk piemērot pārredzamības standartus, tādējādi cenšoties panākt vienošanos ar ieguldītājiem par iesniegto dokumentu publicēšanu un organizējot atklātas uzklausīšanas.

***